

Beschouwing Mussolini en zijn minnaressen

Elke middag een andere vrouw

Frans Denissen schreef een vuistdik boek over de vele vrouwen van Mussolini, zonder op zoek te gaan naar bejaarde dames die het misschien ooit met de Duce hebben 'gedaan'. De vriendinnen legden een onvoorwaardelijke en absolute dienstbaarheid aan hun geliefde aan de dag.

Door Hans Renders

Wat er interessant is aan mijn leven, zult u vernemen wanneer ik dood ben,' schreef Benito Mussolini in een van zijn eigen kranten twee jaar voordat hij in 1922 de macht in Italië greep. Daar had hij gelijk in, maar nooit had de Italiaanse dictator kunnen voorzien dat het nog tot 2015 zou duren voordat een deel van zijn persoonlijk archief, waaronder ruim zeshonderd brieven aan zijn minnares Claretta Petacci, vrij beschikbaar komt. Dat door de staat opgelegde embargo heeft niet kunnen voorkomen dat er in de loop der jaren een stroom aan biografische studies over Mussolini is verschenen. Wellicht omdat niet alle documenten zijn vrijgegeven spreken veel van die biografieën elkaar tegen. En dan zijn er ook nog de autobiografieën van Mussolini's lijfwacht, zijn chauffeur, zijn huisbediende, van de zus van zijn minnares en van zo ongeveer al zijn familieleden. Auteur en literair vertaler Frans Denissen is al die boeken gaan lezen en heeft er eentje aan toegevoegd dat zich toespitst op één thema: Mussolini en de vrouwen.

Mussolini was meer dan een rokkenjager. Er zijn ettelijke rapporten opgesteld, door het Italiaanse hof, de legerleiding en de nazitop in Berlijn, waaruit in elk geval blijkt dat mensen om hem heen er vanuit gingen dat zijn minnaressen invloed op zijn politieke beslis-

Claretta Petacci, de vaste minnares van Mussolini, circa 1942

Getty

singen hadden. Hierbij speelt ook een rol dat Mussolini zich naast alle andere types ook tot intellectuele vrouwen voelde aangetrokken.

Als hoofdredacteur van het dagblad *La Lotta di Classe* stelde hij een adjunct hoofdredacteur aan, Angelica Balabanoff, waarmee hij een amoureuze relatie had. De cultuurpagina stond onder leiding van Margherita Sarfatti, waarmee hij twintig jaar lang een liefdesrelatie onderhield, en tegelijkertijd legt hij het aan met de anarchiste Leda Rafanelli. Toen hij in 1917 hoofdredacteur

werd van *Il Popolo d'Italia*, werd hij door een rechtbank verplicht alimentatiegeld te betalen voor het kind dat hij bij zijn medewerkster Ida Dalser verwekt had. Een achttienjarige typiste op de krant liet Mussolini 'uit de kelk van haar maagdelijkheid drinken' en baarde negen maanden later een zoon. Tien dagen voor de Mars op Rome in 1922 werd in Milaan Elena Curti geboren, een dochter uit een relatie van Mussolini met Angela Curti-Cucciati, de echtgenote van een fascistische strijdmakker. Ondertussen was Mussolini ge-

trouwd met Rachele en had ook zij een kind van hem gekregen, maar dat lijkt bijzaak in zijn leven.

Allesbepalend en in het boek van Denissen allesoverheersend is Claretta Petacci. Hij ontmoette haar op 24 april 1932, zij werd zijn 'vaste' minnares en met haar zou hij dertien jaar later ondersteboven aan het staketsel van een benzinstation gehangen worden.

Mussolini riep halverwege de jaren dertig gehuwde vrouwen op hun trouwing in te leveren om de oorlogsvoorbereidingen te bekostigen, maar het leek ook wel een symbolische oproep om de huwelijkse gelofte van trouw op te geven. Elke dag ontving hij tientallen brieven van vrouwen die zich aanboden. Mussolini beschikte op een gegeven moment over een ambtelijke dienst die de voorselectie uit dit soort brieven moest maken: regelmatige correspondenten, verse aanbiedingen, amoureuze brieven met en zonder foto, en al te hysterische epistels naast voorstellen waar de Duce nog eens op in wilde gaan. Zelfs in biografieën die er tijdens zijn leven verschenen, moest streng worden toegezien op wat er wel en wat niet over zijn viriliteit prijsgegeven mocht worden. *The Life of Benito Mussolini* moest gekuist worden toen de Italiaanse editie uitkwam, omdat bepaalde vrijmoedige passages niet onder ogen mochten komen van Rachele.

De echte vrijmoedigheden zijn tot ons gekomen via kranteninterviews, pas na de dood van Mussolini, met vrouwen die de Duce daadwerkelijk bezocht hadden. Mussolini's kamerheer publiceerde zijn memoires. 'Hij besteedde aan de vrouwen niet meer tijd dan hij gewoonlijk besteedde aan een delegatie werknemers uit de staalindustrie.' Een van zijn bezoeksters drukte zich duidelijker uit: 'Hij doet er zijn laarzen niet eens voor uit.'

Mussolini ontving elke middag een andere vrouw. Zo'n bezoekje was kort en speelde zich af op het vloerkleed van zijn immense werkkamer of in de vensterbank. Plichtplegingen op een sofa vond hij maar onzin. Het was voor zo'n vrouw een lot uit de loterij dat ze op een afspraak werd genood. Maria Teresa Bellardelli uit Bologna schreef 642 vurige liefdesbrieven naar haar geliefde staatshoofd om een keer langs te mogen komen. Tevergeefs.

Mussolini ging ook wel naar zijn vrouwen toe, en dat moest natuurlijk incognito. Elena Curtis heeft de bezoekjes aan haar moeder beschreven: 'Mussolini kwam aan: donkere overjas, opgezette kraag à la Humphrey Bogart, zonnebril. Toen mama de deuren en-

deed, riep hij triomfantelijk uit, alsof hij net de Mont Blanc beklommen had: "Gelukt"!'

Als vaste minnares hoefde Claretta niet op het vloerkleed of de vensterbank. Zij kreeg vlakbij Mussolini's werkkamer in het Palazzo Venezia een eigen kamer, zeg maar rustig: een wachtkamer. Elke dag werd ze bij haar ouders opgehaald en naar dit boudoir gebracht, vaak liet Mussolini zich niet zien. Wel kreeg ze dan 's avonds of diep in de nacht nog een telefoontje van haar afgod, waarvoor hij een directe telefoonlijn in haar ouderlijk huis laten installeren. Claretta's leven stond helemaal in dienst van de Duce, elk facet van haar leven raakte ondergeschikt aan haar allesomvattende liefde.

In zijn voorwoord geeft Denissen een sneer aan de enige momenteel in het Nederlands te verkrijgen biografie, zonder die met naam en toenaam te noemen. Hij doelt op de biografie van Nicolas Farrell en dat is inderdaad een

Als vaste minnares hoefde Claretta niet op het vloerkleed of de vensterbank

dubieus boek waarin het fascisme een grote toekomst wordt toegedicht. Toch is het flauw om juist deze biografie zonder toelichting af te serveren omdat uitgerekend het gedeelte over de laatste dagen van Mussolini door Farrell op bloedstollende wijze verteld wordt. Denissen komt daar niet overheen, hoewel hij er honderdvijftig bladzijden voor uittrekt. En dat is ook terecht, want in Mussolini's laatste levensdagen zorgden 'zijn' vrouwen ervoor dat zijn leven een *grandguignol* werd.

In 1943 werd hij door zijn eigen fascistische raad afgezet, gevangengenomen en van eiland naar eiland gesleept omdat Hitler's geheime diensten hem wilden ontvoeren. Mussolini voelde zich als Napoleon op Sint Helena. Hij werd uiteindelijk op spectaculaire wijze door de nazi's bevrijd en door Hitler aan de rand van het Gardameer aan het hoofd gesteld van een minivazalstaat.

Hier werd het echt een *vaudeville*. Zijn leven werd beheerst door onmacht en door

de perikelen die samenhangen met de aanwezigheid van zijn echtgenote Rachele, zijn minnares Claretta, zijn buitenechtelijke dochter Elena en niet te vergeten zijn dochter Edda, die de huid van haar man Ciano probeerde te redden. Ciano was ooit vriend en minister van Mussolini, en werd nu door de nazi's, de partizanen, de fascisten en de communisten gezocht. Mussolini stak geen vinger uit om zijn schoonzoon te redden.

Het is maar een van de vele bizarre verhaallijnen die Mussolini's einde tot een surrealistische toneelvoorstelling maken. Hij vluchtte met een aantal getrouwen en een paar vrachtwagens richting Zwitserland. Claretta mocht niet mee maar ze reisde haar geliefde achterna en voegde zich na een heftige scène bij hem. Zijn vlucht was kansloos. Als laatste strohalm droeg hij een paar tassen met compromitterende documenten met zich mee, hier zou hij deze of gene nog wel mee kunnen chanteren. Het liep allemaal anders.

Mussolini werd door Italiaanse partizanen gearresteerd, ondanks zijn vermomming als dronken Duitse soldaat. Claretta smeekte haar bewakers om samen met haar Romeo te mogen sterven. Op weg naar zijn executieplaats ontstond er een handgemeen tussen Claretta en een paar communistische voor mannen. Min of meer per ongeluk werden Mussolini en Claretta doodgeschoten.

Met zulke klunzigheid kon de glorierijke *Resistenza* de geschiedenis niet in gaan. Waarschijnlijk zijn de twee liken daarna nog een keer 'officieel' geëxecuteerd en toen samen met een paar andere fascistische op straat gegooid. Om iedereen de kans te geven de gehate Mussolini en Claretta goed te zien, werden ze aan hun voeten opgehangen aan een tankstation. In het laatste bedrijf van deze komedie werd het gebeente van Mussolini in een klooster nabij Milaan tussen kaarsenstandaards en wijwaterkwasten verstopt in een kist met het opschrift 'Provinciale Documenten', voordat hij in 1957 zijn geboortedorp werd begraven.

De vrouwen van Mussolini wordt door de auteur een 'roman zonder fictie' genoemd. Dat is vage gewichtigdoenerij. Maar Denissen heeft wel een prachtig nonfictieboek geschreven waarin duidelijk wordt gemaakt dat het openbare politieke leven van Mussolini voor een belangrijk deel bepaald werd door zijn intieme persoonlijke leven.

Frans Denissen, *'De vrouwen van Mussolini. Achter de façade van het fascisme'*, Uitgeverij Bert Bakker, 475 blz., €29,95